

ristendom" en lasse", de verrein doet toe-

Christen van ig wordt door gen, ook, en sschen werke vreeselijke een groot deel

en naar den inplaats van il, wordt alles stellingen nog groepen jagen i strijd, opdat fascist brandvolgen willen, reen, die het erschillen, als idig om uitgegenstanders" lesgesteldheid, even verderft, r hij ons het een geloofs-g van dat prot verhandelen, rne arbeiders-ntdekken, hij socialisme als verburge-icest vervolgd, marteld en de ngarheid prijs- tegenstelling e prikkelt den

zijn beschou-om die „bur-over te laten, om den bur-genezen; alle j totaal over-de burgerlijke op te roepen, ar angelast", de „Durch-se, haar door-: wat wij voor s, hooren wij inzicht bij te en de burger-en!" ssenstrijd. Zijn ch de gestalte ordt daardoor

enen wij toch of" veel bevat, king waard is, m der zonde, ens eerder ge-en duidelijke Wanneer hij jking van den geest van het en der samen-ewel bij de rwonnen moet „overwinning iets anders is het lijden, in t Kruis ligt, den zeker als huld des men-tr met die be-assenstrijd on-igenlijk in dal, onverschillig j houdt in dal urgers zoowel tot het kwaad, egeerten leven, waad aan be-ft het roepen t eenigen zin, t die „geest" etast heeft, is kingen, mode-oordeeld, heb-

e Marxistische ade" toch niet zich tegen de rager van het it zijn oordeel de burgerlijke

e Frankrijk, waar ich dilden. Her-at medearbei-uten willen. Zou oot zijn, als b-y, ch lot, — overi-ekte?

klasse, blijkt duidelijk, dat hij aan deze het ver-mogen om de nieuwe wereld te bouwen, geheel ontzegt.

Zoo doolt deze denker dikwijls in „niemands-land", in het veld tusschen de oorlogvoerende par-tijen, welke hijzelf opgeroepen heeft.

We willen den volgende keer nagaan hoe hij aan de aantrekkingskracht van de marxistische strijders weerstand heeft kunnen bieden.

Al.

B. t. B.

HET BOEK VAN DE WEEK

Eisch van Gods Woord? Opmerkingen naar aanleiding van Prof. Dr A. M. Brouwer, De Kerkorganisatie der eerste eeuw en wij.

III.

We hebben Dr Brouwer hooren zeggen, dat de voorstelling van de presbyteriaal-synodale kerkorde als „eisch van Gods Woord" alleen op grond van een onverdedigbare uitlegging der H. Schrift is vol te houden.

Dat gewichtige woord „onverdedigbaar" willen we nu nader toetsen nog.

Tegen beide termen van het begrip „presbyteriaal-synodale kerkinrichting" meent Brouwer schriftuurlijke bezwaren te kunnen inbrengen.

Allereerst tegen de synodale inrichting.

D.w.z. voor wat wij gewoonlijk onze meerdere vergaderingen noemen, en wat Brouwer als breedere vergaderingen betitelt is in het Nieuwe Testament geen grond. In ons oude formulier-gebed voor deze vergaderingen noemen wij voor God het voorbeeld der apostolische kerken, waar-naar we ons, alzoo vergaderend, dan zeggen te richten, en we denken dan aan het z.g.n. apostel-convent van Hand. 15. Op de vraag, of wij inderdaad daar het prototype van een classicale vergadering, of wil men van een synode mogen zien, antwoordt Brouwer, dat het hem voorkomt, dat als wij geen classicale vergaderingen of synoden kenden, het bij niemand zou opgekomen zijn in Hand. 15 iets van dien aard te vinden. (Blz. 41).

Nu hebben wij altijd wel geweten, dat alleen al door de aanwezigheid der apostelen op deze bijeenkomst, de vergadering van Hand. 15 een ander karakter droeg dan onze meerdere vergaderingen. Maar wat in geding is, is iets anders. Dit n.l., of men daar werkelijk vergadert en de aan de orde gestelde zaken gezamenlijk onder de oogen ziet en bespreekt. Er is meer dan één kerk in Hand. 15. Behalve de broeders van Jeruzalem zijn daar die van Antiochië. Deze laatsten zijn door hun kerk afgevaardigd, om in Jeruzalem het advies te vragen over een kwestie, die meerdere kerken raakte; die het zendingswerk onder de heidenen aanging. Antiochië had in de heiden-zending een centrale plaats. De vraag, of de christenen uit de heidenen alleen konden zalig worden na besnijdenis, ging alle kerken aan, waar christenen uit de heidenen waren, maar vooral ging die vraag een zendingscentrum als Antiochië aan. Men vaardigt af naar Jeruzalem. Vannit Judea loch waren lieden in Antiochië gekomen, die de kwestie daar gesteld hadden. Daarom alleen al, ook om het verband, dat vanouds tusschen Jeruzalem en Antiochië bestond (Hand. 11:20 vlg.), niet het minst omdat de apostelen te Jeruzalem waren, ging men vanuit Antiochië naar Jeruzalem. En men gaat in vrijheid. Er is erkenning van het apostolisch gezag. Er is echter geen erkenning van een zeker moedergemeente-gezag, zooals Brouwer het stelt.

En dat is voor hem het belangrijke punt.

Den laatsten tijd is er over de vraag, of Jeruzalems gemeente inderdaad de moedergemeente der christenheid is met een afzonderlijk gezag als zoodanig, e.q. met een streven naar zulk een gezag, onder de Nieuwtestamenten nog al wat te doen. Er is zeker nog geen algemeen gangbare opvatting, geen communis opinio over dit punt.

Brouwer heeft argumenten voor zijn gevoelen naar voren gebracht, zeker. Maar zijn ze deugdelijk? Hij doet het voorkomen, alsof alleen reeds de aanduiding van de gemeente van Jeruzalem als ekklesia (kerk), in het enkelvoud, deze gemeente als het Godsvolk, het geroepen volk, de kerk in zeer bijzondere zin, zou onderscheiden van de andere kerken, vooral dan die van christenen uit de heidenen, die dan zouden worden aangeduid als ekklesiai (kerken), in het meervoud.

We willen tegenover deze bewering niets doen, dan er naast plaatsen het gevoelen van de twee woordenboeken op het Nieuwe Testament, die in ons land het meest bekend zijn en gebruikt worden. Van het ééne is voor enkele weken de derde druk verschenen, dien wij hier gebruiken; van het andere is van den eersten druk nog slechts een gedeelte, ruim twee deelen omvattende, verschenen.

Het eerste, dat van Bauer, maakt absoluut niet het onderscheid tusschen enkelvoudig en meervoudig gebruik van het woord ekklesia (kerk). Bij

de omschrijving van de beteekenis: de gemeente, als samenvatting van de christenen, die op een plaats wonen, haalt het als voorbeeld aan de gemeente van Jeruzalem, van Kenchrea, van Korinthe, van Thessalonica, en het spreken in de Schrift over de gemeenten in Judea, Galatië, Azië, Macedonië. Geen syllabe over een beteekenisvol onderscheid tusschen het enkel- en meervoudig gebruik van het woord. (bl. 390).

Het woordenboek van Bauer is beknopt in zijn opzet. Veel uitvoeriger spreekt K. L. Schmidt over het woord ekklesia in het woordenboek van Kittel. Hij zegt ter zake iets, dat vierkant tegenover Brouwers bewering staat. Dit o.a. als hij het spraakgebruik van het boek Handelingen bespreekt: „Van beteekenis is, dat de christelijke gemeente uit de Joden, b.v. in Jeruzalem, en de christelijke gemeente uit de heidenen, b.v. in het syrische Antiochië, op dezelfde wijze worden aangeduid" (III, 506). Even eerder schrijft K. L. Schmidt met zooveel woorden: „Het moet verder onderlijnd worden, dat enkelvoud en meervoud promiscue (d.i. door elkaar) gebruikt worden", en hij liet die woorden gespatieerd drukken. En op de volgende bladzij zegt hij van het spraakgebruik van Paulus, dat het daarmee evenzoo staat.

Nu is daarmee de kwestie „metropolis — ondergeschikte gemeenten" niet uitgemaakt. Over die kwestie ware een boek te schrijven, zooals er ook boeken over geschreven zijn.

Maar Brouwer heeft het doen voorkomen, alsof het feit, het voor hem, maar lang niet voor ieder vaststaand feit, dat Jeruzalem in Hand. 15 in kwaliteit van gezaghebbende moederkerk optreedt, de doodsteek geeft aan de opvatting, dat in Hand. 15 van overleg van gelijkwaardige kerken sprake is. Als gezegd, dit feit staat niet vast.

Zeker is een andere exegese van Hand. 15 dan Brouwer geeft verdedigbaar. Om meer te bewijzen gaat het ons op 't oogenblik niet.

Alleen nog een opmerking in dit verband. Het viel me op, dat Brouwer vindt, dat het gebeuren in Hand. 15 in niets lijkt op een classicale vergadering of een synode, o.m. ook om deze reden, dat de afstand daartegen pleit. In rechte lijn is Antiochië 400 km. verwijderd van Jeruzalem. Men stelle zich voor, dat men met de antieke verkeersmiddelen van Utrecht naar Bazel ging voor een classicale vergadering of synode. (blz. 42). Toen dacht ik aan de situatie van de Gereformeerde kerken in Ned. Indië. Een kerk als die van Medan in het Noorden van Sumatra vaardigt jaarlijks af ter vergadering van de classis Batavia op Java. En wat die antieke verkeersmiddelen betreft, Brouwer schrijft een boekje voor de groote massa der belangstellenden; doch deze weet niet, hoe perfect de verkeersmiddelen in die periode waren. Zodoende wekken zijn woorden een verkeerde voorstelling. Het Romeinse Rijk had schitterende verbindingswegen. Sommige waren zoo recht als een lineaal. Antiochië was een groot verkeerscentrum. Ook de zeevaart werd 's zomers druk beoefend. Bekend is de grafsteen van den koopman Flavius Zeuxis uit Hierapolis in Frygië, die tijdens zijn leven 72 reizen maakte van Klein Azië naar Rome.

Op deze wijze kunnen we natuurlijk niet heel Brouwers boek behandelen. Dat zou uitdienen tot een omvang als van zijn werk. We wilden maar doen zien, dat Brouwers schriftuurlijke bezwaren tegen de meerdere vergaderingen in de kerkorde voor tegenspraak vatbaar zijn.

Niet anders staat het met zijn bezwaren tegen den term presbyteriaal.

Dan richt hij zich vooral tegen het drietal ambten: dienaar des Woords, ouderling en diaken.

Het diakenambt komt er bij zijn toetsing aan de gegevens van het Nieuwe Testament nog het best af, en daarom beginnen we daarmee.

Al is het volgens Brouwer niet in Jeruzalem als afzonderlijk ambt ontstaan, reeds vroeg wordt van diakenen melding gemaakt. Maar al worden nu in Filippi, zoowel als in de brieven aan Timotheus en Titus opzieners en diakenen afzonderlijk genoemd, Brouwer stelt het voor alsof aanvankelijk tusschen den arbeid der afzonderlijk betitelden niet zooveel verschil was. Zij waren beiden „oudsten". Ook de diakenen behoorden tot de „oudsten" of, zooals in onze statenvertaling staat, tot de ouderlingen. „Wij zouden dus kunnen zeggen: alle opzieners zijn oudsten; niet alle oudsten zijn opzieners. Oudsten kunnen namelijk ook diakenen zijn." (bl. 65).

Deze zienswijze berust vooreerst wel op de gedachte, dat „oudste" en opziener niet twee verschillende namen voor één ambt zijn; een gedachte, waarop we nader terug moeten komen bij de behandeling van het opzienersambt. Maar ze wordt toch ook wel mede veroorzaakt door de opvatting van Brouwer, dat de zeven mannen van Hand. 6, die men in de kerkelijke traditie van oudsher voor de eerste diakenen gehouden heeft, dezelfde zijn als de oudsten of ouderlingen van de gemeente te Jeruzalem, die we later af en toe in het boek Handelingen tegen komen.

Nu wordt Brouwers opvatting over Hand. 6 door zeer velen gedeeld. We wezen er reeds op,

dat ook volgens sommige Gereformeerden de uitdrukking van ons bevestigingsformulier, dat we daar van den oorsprong en de instelling van het diakenambt kunnen lezen, te ver gaat. Zoo ver Brouwer gaat, die zegt: „er zijn: „sterke argumenten, om hier niet aan diakenen in den zin van armverzorgers te denken" (bl. 36) gaat echter lang niet iedereen.

In het genoemde woordenboek van Kittel schreef Beyer een artikel over het diakenambt (II, 84, 99). Hij is ook geneigd aan iets anders te denken, dan aan de verdeeling van ondersteuning aan bijzonder noodlijdenden. De oorsprong van het diakenambt ziet hij in Hand. 6 niet. Maar het is mogelijk, zoo zegt hij met zijn van de onze ver afwijkende Schriftopvatting, dat de schrijver van Handelingen zijn bron, die sprak van de toevoeging van de „zeven" aan de „twaalve" niet goed begrepen heeft, en in zijn voorstelling van het verhaal zich heeft laten beïnvloeden door de latere kerkelijke practijk van het diakenambt. Zoodat Hand. 6 voor dit ambt de beteekenis heeft van een indirect gegeven. (mittenbare Quelle).

Veel verder van Brouwer af staat het andere woordenboek, dat van Bauer. Brouwer zegt, dat het woord diakonia van de weduwen gebruikt een veel wijdere beteekenis heeft hier dan in ons „bedienen van het diakenambt" ligt. Hij betoogt dit door te verwijzen naar vs 4, waar diakonia bediening des Woords beteekent. (bl. 36). Maar Bauer zegt van dat woord, dat het in Hand. 6:1 — de plaats waar het om gaat — wil zeggen: ondersteuning, met name door aalmoezen en hulpbetoon.

Alweer, daar is de kwestie niet mee uitgemaakt. Het vraagstuk is niet zoo gemakkelijk. Toch zijn we geneigd, Bauer bij te vallen, omdat het andere gevoelen de onderscheidingen wat erg subtiel doet worden. We kunnen toch niet voor elke plaats, waar het moeilijke woord diakonia voorkomt, weer een andere nuance van beteekenis aannemen.

Zoo zagen we dusver, dat Brouwers critiek niet onomstootelijk is.

Daar was het ons om te doen. Tegenover zijn krasse uitspraak, dat de traditionele opvatting met onverdedigbare exegese werkt, wilden we stellen, dat zijn exegese heusch niet de eenig mogelijke is, en dat er voor de traditionele opvatting menigmaal een lans gebroken wordt nog heden ten dage in de exegese van geleerden, die waarlijk niet de Schriftopvatting der Gereformeerden hebben.

Dat laatste accentueeren we nog even. We hebben geen Gereformeerde literatuur aangehaald. Dat ware zeer wel mogelijk geweest. Opzettelijk lieten we het na. Opdat het goed zou vaststaan, dat Brouwers exegese, op welk standpunt men zich overigens ook stelt, niet dwingend is.

Dit verzwakt natuurlijk de kracht van zijn heele betoog.

W.

R. S.

MUZIKALE KRONIEK

Het Boek der Psalmen.

VII.

Een slotwoord op Ds Haspers' „Dank aan het slot" en op zijn „Bijlage".

Ook ik ben, evenals Ds Hasper in „De Reformatie" van 5 Maart 1937, zéér erkentelijk voor het feit, dat Prof. Schilder juist mij de gelegenheid gaf, over de muzikale waarde van Ds H.'s Psalmnoten te handelen.

Eenzoo, dat Ds H. in vriendschap aan mij denkt en mij den „rechtschapen woordvoerder" acht van vele anderen die het niet zoo kunnen zeggen als ze wel zouden willen, ja zelfs dat het hem een zeer welkome gedachte is geweest voor „het geslacht, dat welhaast zal zijn weggestorven, nog eens zulk een bekwaam woordvoerder te hebben kunnen laten optreden."

Echter verder dan deze vriendelijk-gezegde en waarlijk ook naar ik geen oogenblik aarzelen aan te nemen, goed-bedoelde betuigingen wil ik niet gaan, door er nog een stuk of wat contra-complimenten aan Ds H.'s adres aan toe te voegen.

En wel hierom: omdat zijn houding, of meer nog, omdat zijn woorden in „Een woord van dank aan het slot" mij noodzaken zoo niet een onvriendelijke, dan toch een méér gereserveerde houding aan te nemen dan hem waarschijnlijk lief zal zijn, en mij niet minder.

Want het is allesbehalve juist, waar het hier enkel en alleen gaat over zijn „Het Boek der Psalmen" om te beginnen met te schrijven:

„Ieder weet toch, dat de gedachten van den heer „Jan Zwart in een geheel andere richting gaan". Zulks is niet waar!

Niemand kon weten of wist, vóór ik aan zijn Psalmwerkingen begin Februari hier in „De Reformatie" begon, welke richting mijn gedachten zouden uitgaan.